

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันมีความเจริญต่างๆเกิดขึ้นมากมาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร มีผลทำให้สามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ความรู้ต่างๆจึงเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล ส่งผลให้กรอบแนวคิดทางการศึกษาเดิมเปลี่ยนแปลงไป จากโครงสร้างการศึกษาเดิมที่ยึดติดกับเวลา สถานที่ ใช้กรอบของห้องเรียนและโรงเรียนเป็นหลัก แหล่งข้อมูลหลักคือตำรา คาดหวังในเนื้อหาความรู้ที่แน่นอน ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับ ครูคาดหวังว่าให้ผู้เรียนทุกคนได้รับเนื้อหาเหมือนกันหมดในความเร็วที่เท่ากันและวัดผลด้วยการสอบครั้งสุดท้าย โดยได้เปลี่ยนมาใช้กรอบแนวคิดใหม่ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลา สถานที่ แหล่งข้อมูลที่ไม่จำกัด ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้เรียนเป็นผู้ค้นหา แสวงหา และสร้างความรู้ด้วยตนเองที่เรียกว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) (วิภาดา วัฒนนามกุล, 2545)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งมีความเชื่อเรื่องความเป็นอิสระ และความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ ดังที่ Elias and Merriam (1980 quoted in Hiemstra, 1994) กล่าวว่าไว้ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัด มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับนักจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology) ที่ให้ความสำคัญในฐานะที่ผู้เรียนเป็นปัจเจกบุคคล และมีแนวคิดที่มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ และมีความโน้มเอียงที่จะใส่ใจ ใฝ่รู้ ขวนขวายเรียนรู้ด้วยตนเอง มนุษย์สามารถรับผิดชอบพฤติกรรมของตนเองและถือว่าตนเองเป็นคนที่มีความสามารถพัฒนาตนตามศักยภาพที่มีอย่างเต็มที่(สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541: 332-336)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นทฤษฎีสำคัญทฤษฎีหนึ่งในสาขาศึกษาศาสตร์ นักปรัชญาและนักการศึกษาบางคนมีความเห็นว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและควรจะเป็นจุดหมายสำคัญประการหนึ่งของการศึกษา ดังที่ Kidd (1973: 47) กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาประเภทใดคือการทำให้บุคคลเป็นผู้เรียนรู้ที่ปฏิบัติได้ด้วยตนเองและควบคุมตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

Plato (Brockett and Hiemstra, 1991) เชื่อว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาสำหรับเด็กๆ ควรจะเป็นการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองในวัยผู้ใหญ่

Nunan and Lamb (1996) กล่าวว่า ในระดับสูงสุดแล้วการเรียนการสอนทั้งหมดควรจะนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะว่าคุณเรียนคือผู้ต้องกระทำการเรียนรู้

Brockett and Hiemstra (ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ, 2541: 12-13 อ้างถึงใน วสุรัตน์ ชูวราดา ตระกูล, 2543: 25-26) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นทั้งคุณลักษณะของบุคคลและกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรับผิดชอบในการวางแผนการเรียนรู้ ดำเนินการตามแผนและประเมินผลกระบวนการเรียนรู้ และยังได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองในอีกแง่มุมหนึ่งที่ว่า

1. การเรียนรู้ด้วยตนเองก่อให้เกิดผลด้านบวกของการเรียน เช่น ผู้เรียนจดจำได้มากขึ้น เกิดความสนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และมีความสนใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อผู้สอนมากขึ้น มั่นใจในความสามารถเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น

2. การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่มีความค่า เป็นวิธีที่ผู้เรียนมีอิสระในการแก้ปัญหา ซึ่งไม่จำกัดว่าจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น

3. หากผู้สอนให้ความไว้วางใจกับผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ก็จะเรียนรู้อย่างเต็มที่ และทุ่มเทความรู้เพื่อคุณภาพ

Knowles (1975: 15-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. คนที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่าคนที่ เป็นเพียงผู้รับ หรือรอให้ครูถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เท่านั้น คนที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจสามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าบุคคลที่รอรับคำสอนแต่เพียงอย่างเดียว

2. การเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยาและกระบวนการทางธรรมชาติมากกว่า คือเมื่อตอนเล็กๆเป็นธรรมชาติที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น ต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาการขึ้นก็ค่อยๆพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเองและชี้นำตนเองได้มากขึ้น

3. พัฒนาการใหม่ๆทางการศึกษามีหลักสูตรใหม่ ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ โปรแกรมการเรียนที่จัดแก่บุคคลภายนอก มหาวิทยาลัยเปิด และอื่นๆอีก รูปแบบการศึกษาเหล่านี้ล้วนผลักรับผิดชอบไปที่ผู้เรียนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นความอยู่รอดของชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลและเผ่าพันธุ์มนุษย์ เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกใหม่ที่แปลกไปกว่าเดิม ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงใหม่เกิดขึ้นและ

ข้อเท็จจริงเช่นนี้เป็นเหตุผลไปสู่ความจำเป็นทางการศึกษาและการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

และ Dragenwal and Merriem (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2530 : 44 อ้างถึงใน วสุรัต ชูดาราคระกุล, 2543 : 26) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาโดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อสนับสนุนแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตว่า การที่ผู้เรียนมีส่วนในการเลือกเรียนสิ่งที่ต้องการเรียน และมีส่วนกำหนดวิธีเรียนเองย่อมจะต้องเรียนได้ดี และเรียนรู้ได้มากกว่าผู้ที่ต้องเรียนแบบถูกกำหนดให้เรียน คือ ผู้เรียนจะสามารถนำประสบการณ์มาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากกว่าการเรียนการสอนแบบเน้นให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในขณะที่ มาตรา 49 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (2550 : 20) ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมและให้ความคุ้มครองการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเองมักจะปรากฏอยู่ในสาขาการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาในระบบในประเทศไทยโดยเฉพาะระดับประถมศึกษาไม่ค่อยจะกล่าวถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง การวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงมีอยู่น้อย แต่ในปัจจุบันมีข่าวสาร ความรู้ต่างๆเกิดขึ้นมากมายซึ่งครูไม่สามารถสอนได้ทั้งหมดในชั้นเรียน จึงจำเป็นต้องหาวิธีการที่ถูกต้องปลูกฝังการเรียนรู้ด้วยตนเองให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตนเอง รู้จักวางแผนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ของตน เลือกสื่อการเรียนรู้ เลือกแหล่งข้อมูล และเลือกวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนประเมินผลด้วยตนเอง และเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ย่อมจะนำผู้เรียนไปสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระบบ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา และเพื่อจะได้ผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1

2. เพื่อศึกษาการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1

ความสำคัญและประโยชน์

1. ด้านความรู้

ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1

2. ด้านการนำไปใช้

ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ครูผู้สอน และผู้บริหารทุกระดับ อันอาจนำไปสู่

2.1 การวางนโยบายและแผนงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้กับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

2.3 ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการค้นคว้า วิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระบบโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 จำนวน 8,877 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.2 ตัวแปรตาม

การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มกระบวนการเรียนรู้และควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ให้บรรลุจุดหมายที่พึงปรารถนา โดยใช้อภิปัญญา (Metacognition) มีการกระทำ (Behavior) และมีการจูงใจ (Motivation) ในส่วนของอภิปัญญาผู้เรียนตระหนักเกี่ยวกับตนเองและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียน วางแผนการเรียนรู้ ประเมินความก้าวหน้า ปรับปรุงแก้ไข และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ในส่วนของการกระทำผู้เรียนพยายามปฏิบัติตามแผนให้บรรลุจุดหมาย และในส่วนของจูงใจผู้เรียนพยายามควบคุมการจูงใจตนเองให้การปฏิบัติการเรียนรู้บรรลุจุดหมาย ในการเรียนรู้ตามกระบวนการดังกล่าวผู้เรียนอาจได้รับความช่วยเหลือหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเกี่ยวข้องกับ

1. การตระหนักเกี่ยวกับตนเองและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียน
2. การวางแผนการเรียนรู้
3. การปฏิบัติตามแผนให้บรรลุจุดหมาย
4. การควบคุมการจูงใจตนเองให้การปฏิบัติการเรียนรู้บรรลุจุดหมาย
5. การประเมินความก้าวหน้า
6. การปรับปรุงแก้ไข
7. การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ กำหนดจุดหมายในการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ทั้งประเภทวัสดุอุปกรณ์ และประเภทบุคคล เลือกกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่เลือกไว้ และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการสอนที่ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นและเป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียน และประสบความสำเร็จในการเรียน อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในผลการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเกี่ยวข้องกับ

1. การเตรียมการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของครู
2. การสร้างบรรยากาศ

3. การส่งเสริมการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้และการวางแผนการเรียนรู้
4. การส่งเสริมการดำเนินการเรียนรู้และการประเมินความก้าวหน้า
5. การส่งเสริมการประเมินผล
6. บทบาทโดยรวมอื่นๆของครู

กลยุทธ์การเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรม เทคนิค หรือกระบวนการที่ผู้เรียนใช้เพื่อเพิ่มความเข้าใจในการเรียนรู้ หรือเพื่อพัฒนาความสามารถในสิ่งที่เรียน

การวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ หมายถึง การระบุความแตกต่าง (Gap) ระหว่างความรู้ที่มีอยู่ก่อนกับมาตรฐานหรือจุดหมายในการเรียนรู้เรื่องนั้นๆหรือวิชานั้นๆ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุรินทร์ เขต 1

ครู หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้นและปฏิบัติการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุรินทร์ เขต 1